

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНИХ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Нікішина О.В.

Здійснено класифікацію головних концепцій ролі держави в економіці, аналіз недоліків ринкового та державного механізмів регулювання. Ідентифіковано специфічні чинники державного регулювання агропродовольчих ринків, вектори їх впливу на відтворювальні процеси даних ринків.

Постановка проблеми. Пошук нової траєкторії економічного розвитку України, яка, відійшовши від ринкового фундаменталізму, враховує сучасний стан стратегічних інтегрованих товарних ринків, у т.ч. агропродовольчих, актуалізує питання раціональності співвідношення механізмів державного та ринкового регулювання. Застосовуючи на практиці прямі й непрямі, адміністративні та економічні регуляторні методи, важливо поєднувати їх, не блокуючи ринковий механізм, а відтак, і дію економічних законів розвитку. Ступінь державного регулювання (далі – ДР) відтворювальних процесів, що протікають у надрах інтегрованих товарних ринків як головних структуроутворюючих елементів економічної системи, залежить від типу релевантного ринку, рівня та специфіки його розвитку, соціо-еколого-економічних функцій, виконуваних ним. Відповідно, виникає необхідність концептуального обґрунтування ролі держави в розвитку стратегічних товарних ринків, зокрема, агропродовольчих.

Аналіз досягнень та публікацій. Питання державного регулювання внутрішніх аграрних і продовольчих ринків знайшли відображення в працях багатьох учених, зокрема, Алтухова А.І., Андрійчука В.Г., Бородіної О.М., Гайдучького П.І., Саблука П.Т., Солопова В.О. та інших дослідників. Водночас недостатньо уваги приділено ідентифікації, систематизації та аналізу специфічних чинників ДР агропродовольчих ринків, що визначило напрямок, мету і завдання даного дослідження.

Мета статті – концептуальне обґрунтування ролі держави в розвитку інтегрованих агропродовольчих ринків – окреслила низку завдань:

- класифікація головних концепцій ролі держави в економіці за ступенем державного втручання в механізми саморегулювання;
- аналіз недоліків (вад) вільного ринку та механізмів ДР;
- ідентифікація та оцінка специфічних чинників, що обумовлюють необхідність ДР відтворювальних процесів агропродовольчих ринків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державне регулювання системи національної економіки здійснюється на основі поєднання різних економічних теорій, виникнення та розвиток яких характеризує певний

часовий період господарювання. Проведена автором класифікація головних концепцій ролі держави в регулюванні відтворювальної системи економіки (таблиця 1) дозволила ідентифікувати п'ять підходів до питання необхідності та ступеня втручання держави в економічні процеси:

- 1) максимальна роль держави – меркантилізм, теорія марксизму;
- 2) виключно саморегулювання – класична теорія А. Сміта;
- 3) пріоритет саморегулювання – неокласична теорія, неоконсервативний і неоліберальний напрями;
- 4) пріоритет державного регулювання – кейнсіанство і некейнсіанство, інституціоналізм і неінституціоналізм;
- 5) змішане регулювання – кейнсіансько-неокласичний синтез.

Еволюція головних концептуальних підходів відображає ступені сходження від механізмів абсолютного саморегулювання до змішаних форм і методів ДР економічної системи (табл. 1). За сукупністю критеріїв учені виділяють шість моделей державного регулювання економіки, які реалізуються зарубіжними країнами: американська (ліберальна), німецька (неоліберальна), західноєвропейська (кейнсіанська), шведська, японська та неінституційна [3].

Таблиця 1

Класифікація головних концепцій ролі держави в економіці та їх сутність (починаючи із сучасних теорій)*

<i>Пріоритети</i>	<i>Економічний напрямок, школа</i>	<i>Основні концептуальні положення</i>
Змішане регулювання	<i>Кейнсіансько-неокласичний синтез: П.-Е. Самуельсон, Дж. Хікс, Дж. Тобін та ін.</i>	Узгодження теорій трудової вартості та теорії граничної корисності, підходів до вивчення статичної і динаміки. Ринковий механізм визначає ціни та обсяги виробництва, а держава регулює ринок за допомогою бюджетних і грошово-кредитних методів.
ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	<i>Енвайроменталізм Г. Стейнер, Дж. Стейнер, Г. Домінгез та ін.</i>	Теорія регулювання зовнішнього середовища бізнесу – ДР ринку є складною системою форм і методів впливу на зовнішнє середовище бізнесу; саме воно визначає правила поведінки суб'єктів ринку.
	<i>Інституціоналізм, неінституціоналізм: Т. Веблен, Дж.-К. Гелбрейт, Р.-Г. Коуз та ін.</i>	Необхідність ДР викликана недосконалістю ринкового механізму. Завдання держави: стимулювання підготовки кваліфікованої робочої сили, ефективне використання природних ресурсів, вдосконалення права, розвиток менталітету нації тощо.
	<i>Неокейнсіанство Дж. Робінсон, Н. Калдор, Р. Харрод, Е. Домар та ін.</i>	Основний метод антициклічного регулювання – політика бюджетного регулювання, зокрема «дефіцитного фінансування». Спроба розробки теорії ДР економіки в усіх фазах циклу.
	<i>Кейнсіанство Дж. Кейнс</i>	Теорія ефективного попиту – основа регуляторної концепції. Державі належить провідна роль у подоланні економічних криз. Основні завдання держави: стимулювання сукупного попиту, регулювання розподілу доходів суспільства, розширення державних соціальних програм, дефіцитне фінансування, сприяння конкуренції.

Продовження таблиці 1

ПРІОРИТЕТ САМОРЕГУЛЮВАННЯ	<i>Неоліберальний напрям:</i> Л. Мізес, Ф. Хайєк, В. Ойкен та ін.	Базовий принцип саморегулювання економіки. Роль держави зводиться до забезпечення умов вільної конкуренції. «Теорія економічних порядків» В. Ойкена – поділ політики на дві сфери (політика порядків і політика регулювання), пріоритет правового і соціального порядку над державним регулюванням.
	<i>Неоконсервативний напрям</i> Монетаризм: М. Фрідмен, Ф. Найт, Г.Саймонс та ін.	Монетаризм пропагує регулювання грошового обігу; теорія раціональних очікувань стверджує, що суб'єкти господарювання без держави приймають оптимальні рішення; теорія «економіки пропозиції» – стимулювання пропозиції, зниження витрат, скорочення податків і соціальних витрат.
	<i>Неокласична теорія:</i> І. Фішер, А. Пігу, Р. Хоутрі та ін.	Визнаючи пріоритет саморегулювання економіки, неокласики допускали мінімальне втручання держави в економічні процеси. Концепція «суспільного добробуту» А. Пігу – завданням держави є нейтралізація та компенсація окремих аспектів «недостатності ринку».
Тільки саморегулювання	<i>Класична теорія невтручання в економіку:</i> А. Сміт	Основний регулятор економічних відносин – ринковий механізм, який автоматично встановлює рівновагу між попитом та пропозицією. Головна рушійна сила економічного розвитку – прагнення підприємців до задоволення особистих інтересів. Необхідність втручання держави в економіку заперечується.
Максимальна роль держави	<i>Марксизм:</i> К.Маркс	Теорія К. Маркса про трудову природу багатства на основі суспільної власності обґрунтувала необхідність знищення приватної власності, конкуренції, обстоювала доцільність впливу держави на соціально-економічні процеси за допомогою плану.
	<i>Меркантилісти:</i> А. Монкретьєн Ж. Кольбер	Активне втручання держави в економіку країни з метою збільшення її багатства. Політика стимулювання експорту товарів за одночасного обмеження імпорту (шляхом запровадження високих мит). Капіталовкладення у базові сектори економіки, розвиток інфраструктури.

*Узагальнено автором із використанням джерел [1 – 5]

В Україні до 1993 р. впроваджувалася неокейнсіанська модель регулювання економіки; її наслідком, замість очікуваного зростання сукупного попиту, стала гіперінфляція. З 1993р. в Україні реалізується ортодоксальна модель саморегулювання економіки. Практика свідчить, що вона також не змогла забезпечити розширене відтворення ресурсів у надрах товарних ринків, які є базовими відтворювальними структурними елементами реального сектору економіки. На думку П.С. Єщенко та А.Г. Арсеєнко, концепція ринкового неолібералізму відіграла роль «детонатора у знищенні реальної економіки», сприяла зростанню фіктивного капіталу

за рахунок отримання не базового активу, а прибутку від зміни ціни [6, с.11].

До причин неефективності діючого ринкового механізму в Україні доцільно віднести концептуальну непідготовленість проведених реформ, їх невідповідність стратегічним інтересам держави, неврахування національних особливостей ринкової системи, домінування монетаристських підходів, ігнорування інших моделей ДР, ефективно діючих у зарубіжних країнах, зокрема, інституціоналізму та неокласичного синтезу. Відтак, «неоліберальна парадигма стала монопольною для розроблення економічної моделі у країні, в якій були відсутні умови для відтворення вільної конкуренції, не враховувалися реальні процеси, що відбуваються в суспільстві» [6, с.16]. В ході реформ важливо забезпечити оптимальне поєднання ринкових та державних засад, оскільки абсолютизація ролі держави чи ринку трансформує пануючу модель регулювання, генеруючи замість зростання економічні кризи. В даному контексті доцільним є розширений аналіз вад ринку та державного регулювання.

«Провали» (вади, неспроможність) ринку – це ситуації, за яких ринковий механізм не може забезпечити ефективного використання ресурсів (Парето-оптимальність). В економічній літературі [4, 5] виділяють чотири типи неспроможності вільного ринку, які пов'язані з існуванням: (1) суспільних благ; (2) зовнішніх ефектів (екстерналій); (3) недосконалої (асиметричної) інформації; (4) монополій. Недоліки та «провали» вільного ринку визначають об'єктивну необхідність ДР економічних процесів.

Досвід індустріально розвинених країн свідчить, що ринковий механізм, незважаючи на його переваги, зокрема, ефективний розподіл ресурсів, неспроможний розв'язати ключові проблеми соціально-економічного розвитку суспільства. В даній площині можна виділити такі вади ринкової системи:

- неспроможність забезпечити соціальний захист населення (соціальними наслідками вільного ринку є безробіття, бідність окремих груп населення);
- недосконалий механізм забезпечення зайнятості населення, підтримки стабільного рівня цін, нерівномірний розподіл грошових доходів;
- відсутність стимулів для виробництва товарів і послуг суспільного користування (оборона, медицина, освіта, охорона природи);
- слабкість дієвої мотивації до фундаментальних досліджень як основи НТП, недостатня підтримка наукових досліджень;
- неможливість вирішення завдань забезпечення економічної та національної безпеки держави, соціальної стабільності в суспільстві;
- неспроможність запобігти коливанням у розвитку економіки (спад або уповільнення темпів зростання), інфляції, досягнути стійкості макросистеми.

Відповідно, множинність вад ринкового механізму обумовлює необхідність ДР економіки з метою зменшення або нівелювання їх деструктивного впливу. Водночас, визначаючи пропорції співвідношення, важливо уникнути абсолютизації як ринкового, так і державного регулювання, оскільки їх вади нерідко знижують ефективність заходів.

Вади держави – це її нездатність забезпечити ефективний вплив на розподіл обмежених ресурсів і невідповідність політики розподілу обмежених ресурсів поширеним у суспільстві уявленням про справедливість. Вирізняють чотири групи чинників, які негативно впливають на обґрунтування та реалізацію державних управлінських рішень: (1) обмеженість інформації; (2) нездатність держави повністю контролювати реакцію контрагентів на її дії; (3) недосконалість політичного процесу; (4) обмеженість контролю над державним апаратом [2]. На думку В.О. Солопова, в ході виконання своїх об'єктивно обумовлених функцій держава, подібно до ринку, проявляє себе як недосконалий інститут, який замість реалізації суспільних інтересів часто надає небагатьом суб'єктам вигоди за рахунок інших членів суспільства, що несуть втрати. Особливо гостро «ефект від взаємодії недосконалих ринків з недосконалою державою» виявляється в процесі реформування економічних систем [7, с. 6].

Отже, для реальної економіки характерні ситуації, коли одночасно мають місце й вади ринку, й вади державного втручання. При цьому послабити вплив одних вад найчастіше можна лише посиленням впливу інших. Питання визначення межі між раціональним і деструктивним втручанням держави залишається предметом гострих дискусій. В умовах перехідної (транзитивної) економіки, коли формуються основи ринкового господарства, ступінь державного втручання об'єктивно повинна бути вищою, ніж за умов зрілого розвинутого ринку [7, с. 33]. Також роль держави об'єктивно збільшується в періоди спаду, депресії, коли порушується макроекономічна рівновага між сукупним попитом та пропозицією. Навпаки, в періоди економічного зростання ринковий механізм ефективніше функціонує за мінімального рівня втручання держави [3].

Загалом збалансоване поєднання форм, методів та ступеня втручання в державному регуляторному механізмі сприяє досягненню як економічної, так і соціальної рівноваги в суспільстві. При цьому доцільно орієнтуватися не на абстрактну модель вільного ринку, а на конкретні товарні ринки, максимально повно враховуючи специфіку їх розвитку, плинність та деформації відтворювальних процесів. У зв'язку з цим постає необхідність систематизації специфічних чинників, що визначають необхідність та ступінь втручання держави в функціонування внутрішніх агропродовольчих ринків, зокрема зернового. Результати проведених автором досліджень у даному напрямку узагальнено в таблиці 2.

До чинників, які обумовлюють необхідність державного регулювання аграрного сектора економіки, належать певні специфічні ефекти, які не можуть бути подолані ринком самостійно. Такі ефекти

різноаспектні (соціальні, природні, інформаційні, цінові), однак пріоритетним є саме соціальний напрям, оскільки наслідки суттєвого зменшення споживання основних продуктів харчування протягом хоча б одного року можуть порушити соціальну рівновагу в суспільстві. Тому, як зазначає Ю.С. Коваленко, «окремі продуктові сектори аграрного ринку повинні виконувати ще й роль своєрідних гарантів продовольчої безпеки на соціально важливих, життєво необхідних напрямках», обумовлюючи необхідність бюджетного фінансування державних продуктових програм [8,с.22]. На думку О.М.Бородіної, сільське господарство має загальнонаціональну значимість, породжену його багатофункціональною природою [9, с.109]. До цього слід додати загальновизнану практику оцінки рівня світової та національної продовольчої безпеки за показниками перехідних запасів зерна та середньодушового річного виробництва культур. Водночас ринки борошна та хліба є головними соціально значимими ринками країни з високим рівнем соціальних функцій, виконання яких забезпечується діючим механізмом державного цінового регулювання. Враховуючи вищевикладене, пріоритетним чинником нами визнано забезпечення високих рівнів продовольчої безпеки держави та її регіонів (табл. 2).

Таблиця 2

Специфічні чинники державного регулювання агропродовольчих ринків*

<i>Головні чинники</i>	<i>Сутність, вектори впливу на відтворювальні процеси ринків</i>
1. Забезпечення високих рівнів продовольчої безпеки держави та її регіонів	Ринок зерна – гарант продовольчої безпеки держави; ринки борошна та хліба – головні соціально значимі ринки країни з високим рівнем соціальних функцій, покладених державою. Сільське господарство має загальнонаціональну значимість.
2. Висока ризикованість зерновиробництва, його залежність від природно-кліматичних умов	Високий рівень варіативності базових показників зернового господарства: валового збору, урожайності культур, їх посівних площ, цін зерна, доходів аграріїв.
3. Асиметричність інформації	Різний ступінь поінформованості суб'єктів ринків. Втрати суб'єктів ресурсоутворюючих секторів через неповноту, необ'єктивність, протиріччя інформації.
4. Цінові коливання в часовому та територіальному розрізі	Високий рівень коливань цін у часі обумовлений нерівномірними обсягами реалізації зерна аграріями протягом року; територіальна варіативність цін визначається ефективністю використання потенціалу кожного регіону, посилюючись у періоди хлібно-зернових криз на ринку.
5. Нееквівалентність міжсекторального обміну: диспаритет цін на аграрну та промислову продукцію	Причини міжсекторального диспаритету цін обумовлені: 1) об'єктивним характером («закон Енгеля»); 2) нижчою еластичністю попиту на сільгосппродукцію порівняно з еластичністю її пропозиції; 3) вільним перетоком капіталу в аграрній сфері; 4) наявністю в суб'єктів олігопольних та монопольних ринків матеріально-технічних ресурсів для сільського господарства ринкової влади

*Розроблено автором із використанням джерел [8 – 12]

Другий специфічний чинник, що доводить необхідність втручання держави в ринкові процеси, пов'язаний із високою ризикованістю рослинництва, передусім, зерновиробництва, його залежністю від важкопрогнозованих природно-кліматичних умов (табл. 2). Специфічний чинник ризикованості зерновиробництва постає джерелом інших чинників, зокрема асиметричності інформації та цінових коливань. Проявом високого рівня невизначеності результатів господарської діяльності агровиробників є значна варіативність базових показників зернового господарства. Динаміка валового зернового збору наочно свідчить про досить значні коливання його обсягів. Так, за період 2002-2013 рр. різниця між мінімальним (20,23 млн. т) та максимальним (56,75 млн. т) обсягами виробництва зерна склала 36,52 млн. т або 2,8 рази, при цьому коливання рівнів ланцюгових індексів склала, відповідно, 52,1% у 2003 р. та 181,9 % у 2008 р. [10]. Розрахунки, проведені О.В. Олійником, підтверджують існування короткострокової циклічності в динаміці валового збору зерна в Україні (з тривалістю циклу близько 4 років), обумовленої циклічними коливаннями погодних умов [11, с.66].

Проявом невизначеності результатів сільгосп підприємств є значна варіація цін на агропродукцію як у часі, так і територіально. П.-Е. Самуельсон характеризує сільське господарство як сектор постійних цінових коливань: «Якщо уявити економіку у вигляді дошки, що похитується, то фермер знаходиться на самому її кінці. В сприятливий час його дохід істотно збільшується. В період депресії його дохід скорочується до незначних величин. Фермерські доходи коливаються між бумом і депресією у значно більших масштабах, ніж нефермерські доходи...Тому й не дивно, що фермер завжди відчуває свою повну залежність від коливань ринку» [3, с.76].

Дослідження сутності та першоджерел останнього специфічного чиннику – диспаритету міжсекторального обміну та засобів реагування на нього з боку держави – є різноаспектними та дискусійними (табл.2). Загальновизнано, що феномен відставання цін на агропродукцію порівняно з цінами промислових товарів обумовлюється специфічною особливістю аграрних ринків: попит на сільгосппродукцію має тенденцію зростати відносно повільно, оскільки дохідна еластичність попиту, тобто відсоткова зміна попиту, зумовлена 1%-вим підвищенням доходу, є меншою за одиницю і нижчою, порівняно з еластичністю попиту на промислові товари («закон Енгеля»). В.Г. Андрійчук до причин диспаритету цін відносить наявність ринкової влади у суб'єктів олігопольних та монопольних ринків матеріально-технічних ресурсів і продовольства [12, с.33].

О.В. Олійник однією з головних причин диспаритету міжсекторального обміну вважає більш низьку еластичність попиту на аграрну продукцію порівняно з еластичністю її пропозиції. Додатковим чинником, що обумовлює вищу порівняно з попитом еластичність пропозиції агропродукції, вчений вважає відносно легкий перетік капіталу

між сферами сільгоспвиробництва завдяки високій універсальності ресурсів [11, с.66-67].

Наслідками більш ніж шестиразового погіршення паритету цін на аграрну та промислову продукцію, споживану сільськогосподарськими підприємствами, є посилення проблем фінансового забезпечення в аграрній сфері, активізація деформацій відтворювальних процесів на стратегічних ринках країни, зокрема, зерновому, порушення пропорцій відтворення основного капіталу національної економіки. Проведені розрахунки свідчать, що частка сільського господарства у вартості основних засобів зменшилася з 10,2 % в 2001 р. до 1,71% в 2010 р. (майже в 6 разів), переробної промисловості – з 19,02% до 10,61 % відповідно (таблиця 3). За вказаний період частка валової доданої вартості ресурсоутворюючих секторів (агросектору і переробної промисловості) зменшилася в 1,7 і 1,8 рази відповідно і склала 8,26% і 14,14 % у 2011 р., що значно вище їх частки в основному капіталі країни.

Таблиця 3

Питома вага секторів економіки України в основному капіталі, %*

Показники	Роки							
	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Частка секторів економіки у вартості основних засобів, %</i>								
1. Сільське господарство	10,20	5,96	4,81	3,86	3,04	2,64	1,71	н. д.
2. Промисловість	33,98	35,79	33,48	32,25	24,14	24,87	16,56	н. д.
в т.ч. переробна	19,02	19,26	18,81	17,89	13,93	15,75	10,61	н. д.
3. Торгівля	2,22	2,87	2,81	3,66	2,82	2,53	1,60	н. д.
<i>Частка секторів економіки в інвестиціях у основний капітал, %</i>								
1. Сільське господарство	4,96	5,39	5,84	5,05	7,25	6,18	7,15	7,63
2. Промисловість	41,91	37,63	35,77	34,14	32,87	37,99	34,23	36,24
3. Торгівля	3,94	8,18	9,31	9,43	10,60	9,28	6,91	7,25

* Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [10]

Питома вага сільського господарства в інвестиціях у основний капітал держави зросла в 1,5 рази (з 4,96% у 2001 р. до 7,63% у 2011 р.), однак не досягла рівня 1990 року (21,4 %). Слід відзначити, що інвестиції надходять передусім у високорентабельні експортноорієнтовані агровиробництва. «Бум в експортні галузі відволікає інвестиції від решти економіки, перетворюючи її на односторонню, деструктуровану і сировинну. Багато аналітиків називають це прокляттям природних ресурсів», – констатують П.С. Єщенко та А.Г. Арсеєнко [6, с.14]. Підтвердженням даного твердження є тенденція перманентного скорочення частки промисловості (з 41,91 % до 36,24 % відповідно – табл.3) за рахунок зростання питомої ваги інших секторів, зокрема, торгівлі (з 3,94 до 7,25%), операцій з нерухомим майном, оренди, надання послуг (з 13,95%

до 17,67% [10]), сигналізуючи про посилення «фінансіалізації» національної економіки.

Питання подолання диспаритету міжсекторального обміну є дискусійним. Одні вчені вважають його нівелювання неможливим через об'єктивну природу, інші пропонують комплекс методів для зменшення деструктивних проявів, однак більшість економістів обґрунтовує необхідність контролю держави за динамікою диспаритету міжсекторального обміну. На думку П.С. Єщенко та А.Г. Арсеєнко, забезпечити якісне економічне зростання можливо «за правильного співвідношення державного і ринкового регулювання економіки, яке складається на користь першого» [6, с.13]. Ми підтримуємо наукову позицію учених і вважаємо, що в основі обґрунтування раціонального ступеню втручання держави у відтворювальні процеси стратегічних агропродовольчих ринків повинен бути пріоритет державного регулювання перед ринковим саморегулюванням.

Висновки. В ході проведеного дослідження було встановлено:

1. Державне втручання в функціонування інтегрованих агропродовольчих ринків України є об'єктивно необхідним через високу соціальну значимість і незамінність вироблених ними суспільних благ та існування низки специфічних чинників (табл.2), які не можуть бути самостійно подолані механізмами саморегулювання ринків.

2. Недостатній рівень ДР обумовлює посилення вад і протиріч ринкової системи, наслідком яких постають нераціональність розподілу доходів між суб'єктами господарювання; активізація деформацій відтворювальних процесів; неспроможність стратегічних товарних ринків забезпечити розширене відтворення ресурсів.

3. Надмірний рівень державного втручання активізує дію недоліків регулятивного впливу, головним наслідком яких є зниження ефективності суспільного виробництва через нераціональний розподіл ресурсів.

4. Вади вільного ринку можна зменшити посиленням державного впливу й навпаки, вади ДР нівелюються активізацією ринкових механізмів, що доводить необхідність збалансованого поєднання об'єктивних та суб'єктивних засад у єдиній управлінській системі. Впровадження ефективного регулятивного механізму передбачає забезпечення пріоритету ДР перед ринковим саморегулюванням.

Елементами наукової новизни дослідження є ідентифікація специфічних чинників ДР агропродовольчих ринків та оцінка векторів їх впливу на відтворювальні процеси, що протікають у надрах даних ринків. Прикладне значення авторських розробок визначається можливістю їх використання в науковому обґрунтуванні та розробці концептуальних засад регулювання стратегічних агропродовольчих ринків.

Література:

1. Мочерний С.В. Концепції державного регулювання економіки та їх еволюція /С.В. Мочерний, М.В. Долбенко. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/ekonomika/>

2. Калетнік Г.М. Державне регулювання економіки: навч. посібник, 2011р./ Г.М. Калетнік, А.Г. Мазур, О.Г. Кубай. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws//ekonomika/>
3. Самуэльсон П.-Э. Экономика. / П.-Э. Самуэльсон.– М.: НПО «АЛГОН» ВНИИСИ «Машиностроение», 1992. – Т.2. – Гл.23. – С.66-87.
4. Чухно А.А. Сучасні економічні теорії: підруч. / Чухно А. А., Юхименко П. І., Леоненко П. М. ; за ред. А. А. Чухна. – К.: Знання, 2007. – 878 с.
5. Малий І. Й. Держава і ринок: філософія взаємодії. За заг. ред. І.Й.Малого / І.Й. Малий, М.І. Діба, М.К. Галабурда. – К., 2005. – 340 с.
6. Єщенко П.С. Пошук нової парадигми розвитку економіки – категоричний імператив часу / П.С. Єщенко, А.Г. Арсеєнко // Економічна теорія. – 2012. – №4 – С. 5 – 18.
7. Солопов В.А. Развитие регионального рынка зерна и хлебопродуктов: науч. издание./ В.А. Солопов. – Мичуринск-научоград РФ: Изд-во Мичурин. гос. аграр. ун-та, 2006. – 315 с.
8. Коваленко Ю.С. Наукові засади та основні тенденції формування аграрного ринку в Україні / Ю.С. Коваленко // Економіка АПК. – 2004. – №3. – С.19-29.
9. Бородіна О.М. Державна підтримка сільського господарства: концепція, механізми, ефективність /О.М. Бородіна // Економіка і прогнозування. – 2006. –№1. – С. 109-125.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Олійник О.В. Теоретико-методологічні засади державного регулювання аграрного ринку/ О.В. Олійник // Економіка України. – 2005. –№7. – С. 65-73.
12. Андрійчук В.Г. Внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції: теоретико-методологічний аспект /В.Г. Андрійчук// Економіка АПК. – 2004. –№3. – С. 29-35.

Abstracts

Nikishina O.V.

State role in development of the integrated agrofood markets

Classification of the main concepts of a role of the state in economy, the analysis of shortcomings of market and state mechanisms of regulation is carried out. Specific factors of state regulation of the agrofood markets, vectors of their influence on reproduction processes of data of the markets are identified.